

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС»**

**Харків
2022**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

**для студентів 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»**

**Харків
2022**

Програма навчальної дисципліни «Цивільний процес» для студентів 4 курсу першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»./
Уклад. Рожнов О. В. Харків: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2022, 15 с.

У к л а д а ч О. В. Рожнов

*Затверджено на засіданні кафедри цивільного процесу
(протокол № 9 від 08.06.2022 р.)*

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС”

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сфера цивільного процесу. Форми захисту цивільних прав та вимоги п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Судовий захист прав і охоронюваних законом інтересів. Несудові форми захисту прав і охоронюваних законом інтересів. Система судів цивільної юрисдикції. Функціональні повноваження місцевих судів. Функціональні повноваження апеляційного суду. Верховний Суд, як найвищий суд в системі судоустрою України. Сутність правосуддя в цивільних справах. Винятковість та повнота судової влади, як невід’ємні ознаки правосуддя. Законодавство про судоустрій і статус суддів. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Цивільне судочинство та інші форми судочинства. Спеціалізація судів.

Поняття та структура цивільного судочинства. Структура цивільного процесу: стадії, провадження, режими. Родові ознаки стадії цивільного судочинства. Предмет судової діяльності в наказному, позовному та окремому провадженні. Цивільна процесуальна форма. Ознаки цивільної процесуальної форми: нормативність, єдність, системність гарантій процесуальної діяльності суду, учасників судового процесу, формалізація процесуальної діяльності та процесуально-документальне оформлення результатів процесуальної діяльності, особливі якості актів правосуддя.

Доступність правосуддя в цивільних справах і право на справедливий судовий розгляд. Усесвітній рух доступу до правосуддя. Доступність правосуддя як міжнародний стандарт. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та її застосування в цивільному судочинстві. Право на справедливий судовий розгляд та його складові. Необтяжений юридичними та економічними

перешкодами доступ до судової установи. Належна судова процедура. Публічний судовий розгляд. Розумний строк судового розгляду. Розгляд справи незалежним та безстороннім судом, встановленим законом. Роль Ради Європи в гармонізації цивільного процесуального законодавства та практика його застосування. Європейська комісія з питань ефективності правосуддя. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо доступності правосуддя в цивільних справах.

Цивільне процесуальне право як галузь права. Предмет цивільного процесуального права. Особливості суспільних відносин, які виникають при здійсненні правосуддя в цивільних справах. Метод правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин. Імперативно-диспозитивний метод правового регулювання цивільних процесуальних відносин. Цивільне процесуальне законодавство. ЄКПЛ та практика ЄСПЛ як джерело цивільного процесуального права. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Межі дії цивільного процесуального закону. Судова практика в цивільному судочинстві. Наука цивільного процесуального права.

Принципи цивільного судочинства та їх система. Поняття та система принципів цивільного судочинства. Загальновизнані норми і принципи міжнародного права (верховенства права, правової визначеності пропорційності, субсидіарності). Правові аксіоми в цивільному судочинстві.

Окремі принципи цивільного судочинства. Принцип поваги до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом. Принцип гласності і відкритості судового процесу та його повне фіксування технічними засобами. Принцип змагальності. Принцип процесуального рівноправ'я сторін. Принцип диспозитивності. Принцип обов'язковості судових рішень. Принцип забезпечення права на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом. Принцип розумності строків розгляду справи судом. Принцип неприпустимості зловживання процесуальними

правами. Принцип відшкодування витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Склад суду, відводи. Правосуб'єктність органів судової влади. Визначення складу суду. Склад суду. Незалежний та неупереджений суд, встановлений законом. Недопустимість повторної участі судді в розгляді справи. Підстави для відводу (самовідводу) судді. Порядок вирішення заявленого відводу та самовідводу судді.

Цивільна юрисдикція. Поняття цивільної юрисдикції. Предметна юрисдикція та її критерії. Юрисдикція суду щодо справ позовного провадження та спрощеного позовного провадження. Юрисдикція суду щодо справ наказного провадження. Юрисдикція суду щодо справ окремого провадження. Наслідки недотримання правил предметної юрисдикції. Інстанційна юрисдикція. Наслідки недотримання правил інстанційної юрисдикції

Підсудність цивільних справ. Поняття територіальної юрисдикції (підсудності). Види підсудності: загальна, підсудність за ухвалою судді вищестоящего суду, альтернативна, виключна. Наслідки порушення правил підсудності. Порядок передачі справ з одного суду до іншого.

Процесуальні правовідносини та умови процесуальної діяльності. Поняття цивільних процесуальних правовідносин. Система цивільних процесуальних правовідносин. Передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин. Норми цивільного процесуального права. Процесуальна правосуб'єктність. Процесуальні юридичні факти. Елементи цивільних процесуальних правовідносин: зміст, суб'єкти і об'єкти.

Сторони. Поняття сторін. Юридична заінтересованість сторін. Процесуальні права й обов'язки позивача та відповідача. Поняття та види зловживання процесуальними правами. Протидія зловживанню процесуальними правами. Процесуальна співучасть. Підстави співучасті в цивільному процесі. Обов'язкова і факультативна співучасть. Неналежний відповідач і порядок його заміни. Залучення співвідповідачів. Процесуальне правонаступництво.

Треті особи. Поняття та види третіх осіб. Юридична заінтересованість третіх осіб. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Наслідки незалучення у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Процесуальне становище органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Форми та підстави участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Форми та підстави участі в цивільному процесі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, які захищають права інших осіб. Форми та підстави участі в цивільному процесі прокурора.

Представництво в суді. Реалізація права на професійну правничу допомогу в цивільному процесі. Поняття та ознаки судового представництва, його відмінність від представництва в матеріальних правовідносинах та суміжних процесуальних інститутів. Види судового представництва. Представництво за законом та представництво за договором. Призначення та заміна законного представника судом. Процесуальне становище та повноваження представника в суді.

Інші учасники судового процесу. Поняття та види інших учасників цивільного процесу. Помічник судді. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник. Свідок. Експерт. Експерт з питань права. Спеціаліст. Перекладач. Відводи секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

Строки в цивільному судочинстві. Поняття та види строків в цивільному судочинстві. Процесуальні строки, встановлені законом. Процесуальні строки, встановлені судом. Розумні строки в системі строків цивільного судочинства. Процесуальні строки та порядок їх обчислення. Продовження та поновлення процесуальних строків. Службові строки.

Судові витрати. Поняття і види судових витрат. Обов'язок щодо сплати судових витрат та легітимність обмеження права на доступ до суду. Судовий збір. Види витрат, пов'язаних з розглядом справи. Попереднє визначення суми судових витрат. Забезпечення та попередня оплата судових витрат. Надання відстрочки та розстрочки у сплаті судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати. Розподіл судових витрат між сторонами. Розподіл судових витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі та залишення позову без розгляду.

Заходи процесуального примусу. Поняття процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Підстави застосування заходів процесуального примусу. Попередження. Видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Привід свідка. Штраф. Відшкодування майнових збитків.

Доказування в цивільному судочинстві. Поняття судового доказування. Елементи доказування: твердження про факти, визначення та подання доказів, витребування доказів та дослідження доказів. Поняття судових доказів та їх класифікація. Належність доказів. Допустимість доказів. Достовірність доказів. Достатність доказів. Предмет доказування. Обов'язок доказування та порядок подання доказів. Підстави звільнення від доказування. Витребування доказів. Забезпечення доказів. Оцінка доказів. Особливості дослідження окремих засобів доказування. Письмові докази. Речові докази. Електронні докази. Висновки експерта. Показання свідків. Висновок експерта у галузі права.

Розділ II. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Позовне провадження

Позов. Поняття позову і його елементи. Предмет позову. Підстава позову. Зміст позову. Види позовів. Зміна позову. Відмова від позову. Визнання позову. Мирова угода.

Засоби захисту відповідача проти позову. Зустрічний позов. Забезпечення позову. Види забезпечення позову. Розгляд заяви про забезпечення позову. Зустрічне забезпечення. Скасування зустрічного забезпечення. Скасування заходів забезпечення позову.

Відкриття провадження у справі. Право на звернення до суду за судовим захистом та право на доступ до суду. Передумови права на звернення до суду та порядок його здійснення. Відкриття провадження у справі як стадія цивільного судочинства. Позовна заява та її реквізити. Наслідки недотримання вимог щодо форми та змісту позовної заяви. Повернення заяви. Підстави відмови у відкритті провадження у справі. Правові наслідки відкриття провадження у справі.

Підготовче провадження. Підготовче провадження як стадія цивільного судочинства. Підготовчі акти-документи на стадії підготовчого провадження. Підготовче засідання та порядок його проведення. Судові рішення у підготовчому засіданні. Врегулювання спору за участю судді. Припинення врегулювання спору за участі судді. Судові повідомлення і виклики. Порядок вручення судових повісток.

Розгляд справ по суті. Розгляд справи по суті як стадія цивільного судочинства. Судове засідання та порядок його проведення. Відкриття розгляду справи по суті. З'ясування обставин справи та дослідження доказів. Судові дебати та ухвалення рішення. Ускладнення, що виникають в ході розгляду справи по суті: оголошення перерви, відкладення, зупинення провадження. Закінчення справи без винесення судового рішення. Підстави та наслідки закриття провадження у справі. Залишення позову без розгляду. Фіксування судового процесу технічними засобами. Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування.

Судові рішення. Поняття та види судових рішень. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Законність і обґрунтованість судового рішення. Зміст судового рішення. Вмотивованість судового рішення як складова права на справедливий судовий розгляд. Засоби

усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив. Виправлення опісок та арифметичних помилок у судовому рішенні. Додаткове рішення суду. Роз'яснення судового рішення. Законна сила судового рішення. Об'єктивні та суб'єктивні межі законної сили судового рішення. Ухвали суду.

Розгляд справи у порядку спрощеного провадження.

Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. Особливості розгляду справ в порядку спрощеного позовного провадження.

Заочний розгляд справи. Умови та порядок заочного розгляду справи. Сутність заочного рішення, його зміст та законна сила. Порядок перегляду заочного рішення. Скасування та оскарження судового рішення

Неповні провадження

Наказне провадження. Сутність наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Підстави для відмови у видачі судового наказу. Порядок розгляду заяви про видачу судового наказу. Надіслання боржникові копії судового наказу. Судовий наказ як процесуальний акт і процесуальний документ. Скасування судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Видача судового наказу стягувачеві.

Окреме провадження. Загальна характеристика окремого провадження, його особливості. справи про зміну правового статусу фізичної особи та встановлення фактів, що мають юридичне значення (визнання фізичної особи обмежено дієздатною чи недієздатною; надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її мертвою; усиновлення; встановлення фактів, що мають юридичне значення). справи про визнання або відновлення неоспорюваних суб'єктивних прав (відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; передача безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність; визнання спадщини відумерлою). справи про застосування

встановлених законом заходів щодо захисту прав та законних інтересів (надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; справи про закриття банками інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб).

Розділ III. ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Апеляційне провадження. Загальна характеристика апеляційного оскарження рішень і ухвал. Право апеляційного оскарження та порядок його здійснення. Відкриття апеляційного провадження. Апеляційний розгляд: підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції, порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції, повноваження суду апеляційної інстанції та підстави їх застосування. Порядок прийняття постанов судом апеляційної інстанції. Постанова суду апеляційної інстанції.

Касаційне провадження. Загальна характеристика касаційного провадження. Право касаційного оскарження та порядок його здійснення. Відкриття касаційного провадження. Касаційний розгляд: підготовка справи до касаційного розгляду, попередній розгляд справи, порядок розгляду справи судом касаційної інстанції, повноваження суду касаційної інстанції та підстави їх застосування. Постанова суду касаційної інстанції. Підстави та порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Обов'язковість вказівок, що містяться в постанові суду касаційної інстанції.

Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Загальна характеристика перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Підстави перегляду. Строк та порядок подання заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Відкриття провадження за нововиявленими та виключними обставинами та розгляд заяви.

Розділ IV. ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Виконавче провадження у структурі цивільного процесу. Виконання судових рішень як частина цивільного процесу. Учасники виконавчого провадження. Роль суду у стадії виконання судових рішень. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах.

Загальні правила виконавчого провадження. Засади виконавчого провадження. Рішення, що підлягають примусовому виконанню. Виконавчі документи. Органи та особи, які здійснюють примусове виконання. Автоматизована система виконавчого провадження. Заходи примусового виконання рішень. Строки у виконавчому провадженні. Учасники виконавчого провадження. Загальні умови та порядок здійснення виконавчого провадження. Фінансування виконавчого провадження. Розподіл стягнутих з боржника грошових сум. Відповідальність у виконавчому провадженні.

Окремі виконавчі дії. Звернення стягнення на майно боржника. Звернення стягнення на будинки. Звернення стягнення на майно і грошові суми боржника, що знаходиться в інших осіб або належить боржникові від інших осіб. Звернення стягнення на заробітну плату, пенсію та стипендію та інші доходи боржника. Звернення стягнення на майно боржника – юридичної особи. Виконання рішень немайнового характеру.

Поворот виконання та судовий контроль. Поворот виконання судових рішень. Порядок, строки, особливості повороту виконання в окремих категоріях цивільних справ. Судовий контроль за виконанням судових рішень, його правова природа. Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби.

Відновлення втраченого судового провадження. Поняття втрати судового провадження. Процесуальний порядок відновлення втраченого судового провадження. Рішення суду про відновлення втраченого судового провадження.

Розділ V. МІЖНАРОДНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Природа міжнародного цивільного процесу. Поняття міжнародного цивільного процесу. Джерела міжнародного цивільного процесу. Правове становище іноземних осіб у цивільному процесі.

Окремі питання міжнародного цивільного процесу. Підсудність цивільних справ за участю іноземних осіб. Провадження у справі за участю іноземної особи до судового розгляду. Звернення суду України із судовим дорученням про надання правової допомоги до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави. Виконання в Україні доручень іноземних судів. Визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні .

Розділ VI. АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ

Третейське судочинство. Третейські суди. Значення третейського розгляду цивільно-правових спорів. Порядок розгляду спорів третейським судом. Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів. Провадження у справах про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів.

Міжнародний комерційний арбітраж. Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу. Застосування гарантій права на справедливий судовий розгляд під час розгляду справ у міжнародному комерційному арбітражі. Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу. Міжнародні регламенти, Типовий закон про міжнародний комерційний арбітраж ЮНСІТРАЛ. Арбітражна угода та компетенція міжнародного комерційного арбітражу. Рішення міжнародного комерційного арбітражу та їх виконання.

Медіація в судочинстві. Сутність медіації. Принципи медіаційної процедури. Присудова медіація. Зовнішня медіація. Практика застосування медіації.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

**для студентів 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»**

У к л а д а ч РОЖНОВ О.В.

Відповідальний за випуск *К. В. Гусаров*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп'ютерна верстка *Ю. Г. Бойко*

